

KYSY, KOHTAA JA KUUNTELE
- Opas seksuaalisen houkuttelun ja seksuaaliväkivallan
ennaltaehkäisyyn nuorisotyössä

ISBN 978-952-7094-46-4

1. painos (sid.)

Teoksen nimi: Kysy, kohtaa ja kuuntele - Opas seksuaalisen
houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyyn
nuorisotyössä

Tekijät: Merja-Maaria Oinas, Mika Pietilä & Venla Tuohino
(toim.)

Kuvat: Petteri Löppönen (s. 53, 81, 83 ja 91)

Julkaisija: Koordinaatti, Oulun kaupunki

Vuosi: 2020

Graafinen suunnittelu ja taitto: Tiina Haataja,
Painatuspalvelut, Monetra Oulu Oy

Paino: Grano Oy

Kustantaja ja kustannuspaikka: Koordinaatti, Oulun kaupunki

Koordinaatti

OULU

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

Eveliina Karhu

2.1 Lasten ja nuorten kokema seksuaaliväkivalta ilmiönä

Lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan yleisyydestä on vaikea antaa tarkkoja arvioita, sillä vain pieni osa väkivallasta päätyy viranomaisten tietoon. Tästä syystä tutkimukset, joissa joko aikuisilta tai lapsilta kysytään lapsuusajan väkivaltakokemuksia, ovat tärkeitä ilmiön hahmottamisessa. (Hillis, Mercy, Amobi & Kress 2016 ja Stoltenborgh, van IJzendoorn, Euser & Bakermans-Kranenburg 2011.) Kun ilmiötä tarkastellaan kansainvälisesti, on arvioitu, että 18 prosenttia tytöistä ja kahdeksan prosenttia pojista on kokenut seksuaaliväkivaltaa (Stoltenborgh ym. 2011, 89).

Suomessa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) toteuttaa joka toinen vuosi kouluterveyskyselyn, jossa on ollut seksuaaliväkivaltaa käsitteleviä kysymyksiä vuodesta 2010 alkaen (THL 2020). Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan noin seitsemän prosenttia peruskoulun 8. ja 9. luokkien, lukion 1. ja 2. luokkien sekä ammattikoulun opiskelijoista kertoi kokeneensa seksuaaliväkivaltaa viimeisen vuoden aikana. Tytöt raportoivat kokeneensa seksuaaliväkivaltaa poikia useammin: eri luokka-asteiden tytöistä kymmenen prosenttia kertoi kokeneensa seksuaaliväkivaltaa viimeisen vuoden aikana verrattuna noin neljään prosenttiin pojista. Peruskoulun 4. ja 5. luokan oppilaista alle kaksi prosenttia kertoi kokeneensa seksuaalista koskettelua tai painostamista koskettamaan viimeisen vuoden aikana, eikä ero tyttöjen ja poikien vastauksissa ollut merkittävä. (THL 2019.) Raportoidut seksuaaliväkivallan kokemukset ovat linjassa kansainvälisen tutkimustiedon kanssa, jonka mukaan sekä tytöt että pojat ovat vaarassa joutua seksuaaliväkivallan kohteeksi missä tahansa iässä, mutta tytöt erityisesti murrosiän jälkeen (United Nations Children's Fund 2017, 7).

Kouluterveyskyselyssä selvitettiin myös lasten ja nuorten kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä. Yläkoulun ja toisen asteen vastaajilta kysyttiin häiritsevistä seksuaalisista ehdotellusta ja ahdistelusta ja alakoulun vastaajilta seksuaalisesta kommentoinnista, ehdotellusta, viestittelystä ja kuvamateriaalin näyttämisestä. Lasten ja nuorten kokemukset seksuaalisesta häirinnästä ovat yleisempiä kuin seksuaaliväkivallan kokemukset. Yläkoulun ja toisen asteen opiskelijoista viidennes raportoi kokeneensa seksuaalista häirintää. Ero tyttöjen ja poikien vastauksissa oli merkittävä, sillä tytöistä kolmasosa oli kokenut häiritsevää seksuaalista ehdotellua tai ahdistelua, pojista selvästi harvemmat. (THL 2019.)

Fagerlund, Peltola, Kääriäinen, Ellonen ja Sariola (2014) ovat tutkineet lasten seksuaaliväkivaltakokemuksia vuosien 1988 ja 2013 välisellä ajalla. Tutkimuksen mukaan lasten seksuaaliväkivallan kokemukset olivat vähentyneet vuodesta 1988 alkaen, mutta on hyvä huomioida, että vuositasolla eri tutkimukset antavat vaihtelevia yleisyyslukuja. Esimerkiksi vuonna 2013 Fagerlundin ym. (2014) ja Luopa, Kivimäki, Matikka, Vilki, Jokela, Laukkanen ja Paanasen (2014) mukaan yläkouluikäisistä tytöistä 4–20 prosenttia ja 1–9 prosenttia pojista kertoi kokeneensa seksuaaliväkivaltaa. Myös se, mikä kaikki luetaan seksuaaliväkivallan piiriin, on vuosien varrella muuttunut; esimerkiksi lapsen houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin kriminalisoitiin vasta vuonna 2011 (Fagerlund ym. 2014, 73).

Seksuaalinen häirintä ja seksuaaliväkivalta digitaalisessa mediassa

Eurooppalaisessa raportissa (Smahel, Machackova, Mascheroni, Dedkova, Staksrud, Ólafsson, Livingstone & Hasebrink 2020) selvitettiin lasten kokemuksia seksuaalisesta sisällöstä ja toiminnasta verkossa. Ei-toivotun pyynnön seksuaalisesta tiedosta, kuten lapsen kehosta tai seksuaalisista kokemuksista, oli viimeisen vuoden aikana saanut alle viidennes lapsista. Tytöistä suurempi osa oli saanut ei-toivotun seksuaalisen pyynnön verrattuna poikiin. Kolmannes lapsista oli nähnyt seksuaalisen kuvan verkossa tai muualla. Yleisimmin lapset näkevät seksuaalisia kuvia joltakin digitaaliselta laitteelta. Lähes kaikissa maissa pojat olivat nähneet kuvan tyttöjä useammin. (Smahel ym. 2020, 82–91.)

Suomessa kouluterveyskyselyn mukaan seksuaalisen häirinnän kokeminen digitaalisella laitteella on lisääntynyt yläkoulujen ja toisen asteen opiskelijoiden parissa. Puhelimella tai internetissä koettu seksuaalinen häirintä on lisääntynyt kaikilla luokka-asteilla. Verrattuna kahden vuoden takaiseen kyselyyn, tyttöjen kohtaama seksuaalinen häirintä oli lisääntynyt enemmän kuin poikien. (THL 2019.)

Teknologian kehitys on vaikuttanut monin tavoin myös lapsiin ja nuoriin kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan. Lapsen fyysisessä kontaktissa kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa kuvataan ja jaetaan ja lapsia houkutellaan ja painostetaan tuottamaan itse kuvamateriaalia. Henkilöiden, joilla on seksuaalinen kiinnostus lapsiin, ei välttämättä tarvitse tavata lasta kohdistaa tähän seksuaaliväkivaltaa. (Home Office 2010, 11–12.)

Nykyisin tekijöillä on helpompi pääsy suurempaan joukkoon lapsia (United Nations Office on Drugs and Crime, UNODC, 2015, 15), jotka ovat aiempaa nuorempina aktiivisia esimerkiksi sosiaalisessa mediassa (Europol 2019, 31). Globaalisti jo kolmannes internetin käyttäjistä on lapsia (Broadband Commission for Sustainable Development 2019, 6). Euroopan unionin lainvalvontavirasto Europolin kyberrikollisuuteen keskittynyt keskus varoittaaakin, että lasten houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin on vakava uhka Euroopan unionissa (Europol 2019, 31). Ymmärrystä ongelman laajuudesta antaa myös se, että kansainvälisen rikospoliisijärjestö Interpolin tietokannassa on yli 1,5 miljoonaa kuvaa

”Suomessa kouluterveyskyselyn mukaan seksuaalisen häirinnän kokeminen digitaalisella laitteella on lisääntynyt yläkoulujen ja toisen asteen opiskelijoiden parissa. Puhelimella tai internetissä koettu seksuaalinen häirintä on lisääntynyt kaikilla luokka-asteilla. Verrattuna kahden vuoden takaiseen kyselyyn, tyttöjen kohtaama seksuaalinen häirintä oli lisääntynyt enemmän kuin poikien.”

ja videota, jotka todistavat lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa (Interpol 2020). Kuvia analysoivat järjestöt raportoivat kasvavasta kuvamateriaalin määrästä (INHOPE 2019, 18).

Teknologia ja digitaalisuus on maldaltanut, joskaan ei poistanut, tekijöiden kiinnijäämisen riskiä. Samalla teknologian kehitys ja käyttö lapseen kohdistuvassa seksuaaliväkivallassa tarkoittaa, että potentiaalista todistusaineistoa lapseen kohdistuvasta rikoksesta, kuten viestejä, kuvia ja videoita, on olemassa. Tätä todistusaineistoa voidaan hyödyntää rikollisten jäljittämiseen ja uhrien löytämiseen ja saattamiseen avun piiriin. (UNODC 2015, 18–21.)

Seksuaaliväkivallasta vaietaan

Tutkimustulokset siitä, kuinka suuri osa lapsista kertoo kokemastaan seksuaaliväkivallasta, osoittavat tarpeen puheeksi ottamiseen ja herkkään kuunteluun. Aikuisilta kerätyn tiedon mukaan arvioidaan, että uhreista yli puolet ei kerro kokemastaan seksuaaliväkivallasta ollessaan lapsia ja hyvin harva kertoo siitä viranomaisille. (London, Bruck, Wright & Ceci 2008, 31.)

THL:n kouluterveyskysely antaa saman suuntaiset tulokset. Reilu neljännes yläkouluun ja toisen asteen opiskelijoista oli kertonut viimeisen vuoden aikana kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä tai seksuaaliväkivallasta jollekin aikuiselle, johon luottaa. Tytöt kertovat useammin kokemuksistaan luotettavalle aikuiselle kuin pojat. Alakoulun oppilaista yli kolmannes oli kertonut kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä tai väkivallasta luottamalleen aikuiselle. (THL 2019.)

On esitetty, että lapset ja nuoret kertovat kokemastaan seksuaaliväkivallasta usein kaverille (Fagerlund ym. 2014, 119–120). Pelastakaa Lasten selvitys lasten ja nuorten kokemasta nuorten välisestä seksuaalisesta häirinnästä digitaalisessa mediassa tukee tätä tulosta. Selvityksen mukaan lapsen tai nuoren yleisin tapa toimia seksuaalista häirintää kokiessa on estää tekijä ja kertoa tapahtuneesta kaverille. Suurin osa ei kertoisi aikuiselle. (Pelastakaa Lapset 2018, 21.) Toisaalla on todettu, että lapset ja nuoret, jotka ovat kohdanneet seksuaaliväkivaltaa verkossa, kertovat hyvin epätodennäköisesti kenellekään. Oma toiminta saattaa hävettää tai lapsi tai nuori voi pelätä, että heitä voitaisiin pitää osasyllisinä heihin kohdistuneeseen seksuaaliväkivaltaan. (Palmer 2015, 8.)

”Tutkimustulokset siitä, kuinka suuri osa lapsista kertoo kokemastaan seksuaaliväkivallasta, osoittavat tarpeen puheeksi ottamiseen ja herkkään kuunteluun.”

Rohkaise puhumaan ja hakemaan apua

Lapsen tai nuoreen kohdistuva seksuaaliväkivalta on traumaattinen kokemus, jolla voi olla pitkäaikaiset seuraukset (esim. Molnar, Buka & Kessler 2001). Se, että seksuaaliväkivalta tapahtuu verkossa ei tarkoita, että se vaikuttaisi lapseen vähemmän (Hamilton-Giachritsis, Hanson, Whittle & Beech 2017, 30), mutta eroja väkivallan vaikutuksissa lapseen saattaa olla (Hanson 2017).

Lapsena koettu seksuaaliväkivalta ja erityisesti väkivallan kuvaaminen ja materiaalin jakaminen voi vaikuttaa merkittävästi vielä aikuisena. Aikuiset kertoivat kansainvälisessä kyselyssä tuntevansa, että kuvien jakaminen ei koskaan lopu tai että kuvat ovat pysyviä. He kokivat voimattomuutta kuvien jakamisen edessä ja ikään kuin seksuaaliväkivalta toistuisi jatkuvasti, kun kuvia jaetaan. Suuri osa kyselyn vastaajista oli huolissaan, että joku tunnistaisi hänet seksuaaliväkivaltaa todistavista kuvista tai videoista. Osa kertoi tulleen tunnistetuksi. (Canadian Centre for Child Protection 2017, 148, 165.)

Teknologian ja digitaalisuuden kehitys tarkoittaa, että ilmiö saa uudenlaisia muotoja. Huolimatta siitä, tapahtuuko seksuaaliväkivalta verkossa vai fyysisessä kontaktissa, valtaosa lapsista ei kerro kokemastaan aikuiselle. Vaarana on tällöin, että lapsi tai nuori jää vaille tarvitsemaansa apua ja tukea. Ammattilaisena on siksi tärkeää rohkaista lasta tai nuorta puhumaan vaikeaksikin koetuista aiheista.

Lähteet

Broadband Commission for Sustainable Development 2019. Child Online Safety: Minimizing the Risk of Violence, Abuse and Exploitation Online. Saatavilla: https://broadbandcommission.org/Documents/working-groups/ChildOnlineSafety_Report.pdf (viitattu 22.6.2020).

Canadian Centre for Child Protection Inc. 2017. Survivors' survey – Full report 2017. Saatavilla: https://protectchildren.ca/pdfs/C3P_SurvivorsSurveyFullReport2017.pdf (viitattu 22.6.2020).

Europol 2019. Internet Organised Crime Threat Assessment IOCTA. Haag: European Union Agency for Law Enforcement Cooperation.

Fagerlund, Monica, Peltola, Marja, Kääriäinen, Juha, Ellonen, Noora & Sariola, Heikki 2014. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013: Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Hamilton-Giachritsis, Catherine, Hanson, Elly, Whittle, Helen & Beech, Anthony 2017. "Everyone deserves to be happy and safe" A mixed methods study exploring how online and offline child sexual abuse impact young people and how professionals respond to it. Lontoo: NSPCC Publication.

Hanson, Elly 2017. The Impact of Online Sexual Abuse on Children and Young People. Teoksessa Brown, Jon. Online Risk to Children: Impact, Protection and Prevention, ensimmäinen painos. New York: John Wiley & Sons, Ltd, 97–122.

Hillis, Susan, Mercy, James, Amobi, Adaugo & Kress, Howard 2016. Global Prevalence of Past-year Violence Against Children: A Systematic Review and Minimum Estimates. *Pediatrics*, 137(3), e20154079.

Home Office 2010. Child Exploitation and Online Protection Centre (CEOP): The way forward. Saatavilla: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228968/7785.pdf (viitattu 22.6.2020).

INHOPE 2019. Annual Report 2018. Saatavilla: https://www.inhope.org/media/pages/the-facts/download-our-whitepapers/3976156299-1576235919/2019.12.13_ih_annual_report_digital.pdf (viitattu 29.4.2020).

Interpol 2020. International Child Sexual Exploitation database. Saatavilla: <https://www.interpol.int/Crimes/Crimes-against-children/International-Child-Sexual-Exploitation-database> (viitattu 29.4.2020).

London, Kamala, Bruck, Maggie, Wright, Daniel B. & Ceci, Stephen J. 2008. Review of the contemporary literature on how children report sexual abuse to others: Findings, methodological issues, and implications for forensic interviewers. *Memory* 16(1), 29–47.

Luopa, Pauliina, Kivimäki, Hanne, Matikka, Anni, Vilkki, Suvi, Jokela, Jukka, Laukkarinen, Essi & Paananen, Reija 2014. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000–2013: Kouluterveyskyselyn tulokset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Raportti 25/2014. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-280-5> (viitattu 22.6.2020).

Molnar, Beth E., Buka, Stephen L. & Kessler, Ronald C. 2001. Child Sexual Abuse and Subsequent Psychopathology: Results From the National Comorbidity Survey. *American Journal of Public Health* 91(5), 753–760.

Palmer, Tink 2015. Digital Dangers - The impact of technology on the sexual abuse and exploitation of children and young people. Barnardo's. Saatavilla: <https://www.barnardos.org.uk/sites/default/files/uploads/digital-dangers.pdf> (viitattu 22.6.2020).

Pelastakaa Lapset 2018. Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa. Saatavilla: https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2018/08/31131602/Sexting_raportti_web-002.pdf (viitattu 29.4.2020).

Smahel, David, Machackova, Hana, Mascheroni, Giovanna, Dedkova, Lenka, Staksrud, Elisabeth, Ólafsson, Kjartan, Livingstone, Sonia & Hasebrink, Uwe 2020. EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries. *EU Kids Online*. Doi: 10.21953/lse.47fdeqj0l0fo.

Stoltenborgh, Marije, van IJzendoorn, Marinus H., Euser, Eveline M. & Bakermans-Kranenburg, Marian J. 2011. A Global Perspective on Child Sexual Abuse: Meta-Analysis of Prevalence Around the World. *Child Maltreatment* 16(2), 79–101.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) 2019. Kouluterveyskysely 2019. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset> (viitattu 29.4.2020).

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) 2020. Kouluterveyskyselylomakkeet. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-toteuttaminen/kyselylomakkeet> (viitattu 29.4.2020).

United Nations Children's Fund (UNICEF) 2017. *A Familiar Face: Violence in the lives of children and adolescents*. New York: UNICEF.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) 2015. *Study on the Effects of New Information Technologies on the Abuse and Exploitation of Children*. New York: United Nations.